

Magdalena CYREK¹

MIEDZYWOJEWÓDZKIE NIERÓWNOŚCI PŁACOWE W BRANŻACH USŁUGOWYCH

W opracowaniu zaprezentowano wyniki badań dotyczące problematyki zróżnicowania poziomu wynagrodzeń uzyskiwanych w różnych branżach sektora usług pomiędzy polskimi województwami. Celem analiz jest określenie skali dysproporcji płacowej w poszczególnych rodzajach działalności usługowej i wskazanie tych dziedzin, które w największym stopniu kreują nierówności zarobków. Weryfikacji poddaje się hipotezę o występowaniu większych nierówności w odniesieniu do usług o tradycyjnym charakterze niż nowoczesnych usług opartych na wiedzy. Dysparytety regionalne w takim przypadku wynikałyby z trudności w przezwyciężeniu barier strukturalnych o kumulacyjnym charakterze, a nie z niedostatku w sferze wiedzochłonnych czynników rozwoju.

Realizacja zadania badawczego opiera się na wykorzystaniu danych statystycznych udostępnianych przez GUS, opisujących sytuację w sekcjach sektora usług (G-S PKD 2007) w Polsce w 2011 roku. Weryfikacja dysproporcji płacowych bazuje na takich miarach statystycznych, jak średnia, mediana, współczynnik zmienności, współczynnik asymetrii i współczynnik Giniego. Odnoszą się one do przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto.

Uzyskane wyniki pozwalają na wyciągnięcie wniosków o biegunowym charakterze procesów rozwojowych związanych z wykształcaniem się gospodarki opartej na wiedzy. Największe dysproporcje płacowe między województwami występują bowiem w ramach nowoczesnych branż usługowych. Znaczne zróżnicowania mają jednak również miejsce w obszarze usług tradycyjnych, świadcząc o kumulacji problemów zapóźnień strukturalnych. Jedynie usługi publiczne łagodzą międzyregionalne dysproporcje płacowe. Procesy polaryzacji rozwoju dotyczą także wymiaru przestrzennego, z najwyższymi wynagrodzeniami w branżach usługowych notowanymi w województwie mazowieckim i najniższym ich poziomem w regionach najuboższych.

Słowa kluczowe: branże usługowe, usługi oparte na wiedzy, zróżnicowanie wynagrodzeń, dysparytety regionalne

1. WPROWADZENIE

Mimo niewątpliwych osiągnięć w realizacji funkcji państwa dobrobytu we współczesnych społeczeństwach wciąż obserwuje się liczne niespójności i dysproporcje. Dotyczą one dysparytetów nie tylko między jednostkami uczestniczącymi w małych grupach społecznych, ale i szerszymi społecznościami lokalnymi, regionalnymi czy narodowymi. Jak wskazuje Krzyminiewska, nierówności mogą determinować zarówno stosunki wewnętrzne danego społeczeństwa, jak i stosunki między społecznościami, prowadząc do powstawania relacji uprzywilejowanie–upośledzenie, uczestnictwo–wykluczenie². Takie asymetrie obserwowane

---

¹ Dr Magdalena Cyrek, Katedra Teorii Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych, Uniwersytet Rzeszowski, ul. M. Źwiklińskiej 2, 35-601 Rzeszów, mcyrek@univ.rzeszow.pl

² G. Krzyminiewska, *Nierówności a rozwój społeczny świata*, [w:] *Współczesne problemy ekonomiczne. Polityka państwa a proces globalizacji*, red. G. Wolska, „Studia Ekonomiczne,

są również między układami przestrzennymi i prowadzą do różnicowania sytuacji członków poszczególnych społeczności w zależności od ich geograficznego usytuowania.

Dysproporcje międzyregionalne ujawniają się między innymi w nierównomiernościach poziomu i jakości życia, standardu ekonomicznego, a także uczestnictwa w różnych formach życia gospodarczego, społecznego, kulturowego czy politycznego. Nierówności odnoszą się do takich sfer życia, jak dochody, konsumpcja, możliwość korzystania z dóbr kultury, warunki rozwijania i spożytkowania osobistych uzdolnień, udział w życiu publicznym, dostęp do informacji, pozycja w społecznym podziale pracy³. Biorąc pod uwagę aspekty ekonomiczne dysparitetów międzyregionalnych, najczęściej analizowane są kwestie zróżnicowania w poziomie wypracowywanego produktu, a w efekcie dochodu. Poziom dochodów istotnie wpływa przy tym na pozycję jednostek i zbiorowości w przestrzeni ekonomicznej i społecznej, choć nie jest warunkiem wystarczającym⁴. Zasadniczym elementem kreacji dochodów jest natomiast wynagrodzenie pracujących, które świadczy nie tylko o stopniu wykorzystania zasobów ludzkich, efektywności realizowanych działań, ale i relacjach dystrybucyjnych w układzie praca–kapitał. Płaca jest podstawowym wyznacznikiem atrakcyjności zatrudnienia i czynnikiem motywującym do kształtowania pożądanych relacji strukturalnych w układzie przestrzennym i branżowym. Sprawnie spełnia przy tym swoją funkcję alokacyjną w sytuacji niewielkich barier dla mobilności sektorowo-geograficznej siły roboczej. Istniejące ograniczenia w tym zakresie, związane między innymi z kapitałem ludzkim, spowalniają procesy modernizacyjne. W układach regionalnych niedostatki w tym endogenicznym zasobie mogą prowadzić do narastania zapóźnień rozwojowych i zjawisk peryferyzacji. Przyczyny powstawania, narastania oraz możliwości ograniczania dysproporcji przestrzennych stanowią przedmiot badań w ramach teorii rozwoju regionalnego.

Dokonując przeglądu koncepcji rozwoju regionalnego, Dorożyński wskazuje, że wyjaśniają one pierwotne przyczyny działalności gospodarczej w przestrzeni, opisują procesy i czynniki powodujące przyspieszenie rozwoju jednych obszarów i stagnację innych oraz poszukują przyczyn zróżnicowania regionalnego w kontekście czynników wzrostowych. Wymienia on między innymi teorie lokalizacji, które wskazują na optymalne miejsca usytuowania działalności gospodarczej, koncepcję samoorganizacji, opisującą formowanie i przekształcanie się ładu przestrzennego, teorie aglomeracji i urbanizacji, wyjaśniające przestrzenną strukturę regionów w powiązaniu z procesami koncentracji. Ponadto przegląd teorii regionalnych pozwala dostrzec, że koncepcje klasyczne i neoklasyczne zakładające stopniową eliminację nierówności regionalnych są przeciwstawiane teoriom polaryzacji wskazującym na wykształcanie się ośrodków wzrostu i obszarów słabiej rozwiniętych. Podobnie wnioski koncepcji neoklasycznych dowodzących występowania procesów konwergencji opartych na wykorzystaniu tradycyjnych czynników wzrostu są zestawiane ze znaczeniem endogenicznych czynników podkreślanym w ramach nowych teorii wzrostu⁵.

Raczyk, dostrzegając bogactwo dorobku w zakresie analiz zróżnicowań społeczno-gospodarczych w układzie przestrzennym, zwraca uwagę, że jest ono głównie podyktowane

---

Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 139, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2013, s. 52.

³ *Ibidem*, s. 51–52.

⁴ *Ibidem*, s. 52.

⁵ T. Dorożyński, *Regionalne nierówności gospodarcze a polityka spójności Unii Europejskiej*, [w:] *Miejsce Polski w gospodarce światowej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 756, „Finanse, rynki finansowe, ubezpieczenia” 57, Szczecin 2013, s. 104–108.

koniecznością prowadzenia badań na potrzeby realizacji aktywnej polityki regionalnej. Wieloaspektowość problematyki rozwoju regionalnego i kontrowersje pojawiające się w tym obszarze dotyczą przede wszystkim zagadnień kształtowania nierówności przestrzennych w kontekście realizacji dążeń do osiągnięcia celów spójności społecznej, ekonomicznej i terytorialnej oraz wzrostu konkurencyjności⁶. W celu zapobieżenia nadmiernym zjawiskom polaryzacji regionalnej państwo stara się skorygować różnorodne niesprawności rynku. W sytuacji rosnących dysproporcji, zgodnie z postulatami ekonomii dobrobytu, dąży do niwelowania nierówności. Kieruje się przy tym podstawową zasadą sprawiedliwości Rawlsa, zgodnie z którą wszelkie wartości powinny być dzielone równo, chyba że ich nierówna dystrybucja jest korzystna dla każdego. Państwo podejmuje te zadania w ramach wyrównującej dysproporcje polityki dochodowej, regionalnej oraz sektorowej⁷. Państwo realizuje jednak również cele pobudzania konkurencyjności, wspierając rozwój nowoczesnych obszarów działalności gospodarczej w rozumieniu zarówno sektorowym, jak i przestrzennym. W wyniku procesów koncentracji prowadzi to do wykształcania się biegunów wzrostowych, wyraźnie różnicujących układy branżowo-geograficzne. Heffner wskazuje, że w Polsce intensywna polityka pobudzania konkurencyjności utrwala trendy różnicujące polskie regiony. Narastanie różnic regionalnych jest więc głównie skutkiem polityki polaryzacji, która jedynie w ograniczonym zakresie łączy się z wyrównującą dyfuzją rozwoju. Podkreśla on jednak również, że procesy polaryzacji nie są nieuniknione, a w prowadzonej racjonalnie polityce rozwoju regionalnego kohezja i wzrost gospodarczy się uzupełniają. Uważa on ponadto, że dotychczasowa polityka spójności Unii Europejskiej, oparta na redystrybucji, nie równoważy negatywnych zjawisk opóźniających wzrost regionów, jednak zupełne odejście od niej może jedynie wzmocnić tendencje różnicujące⁸.

Wobec nakładania się problemów branżowego i przestrzennego zróżnicowania działalności gospodarczej i jej społecznych rezultatów w opracowaniu zaprezentowano analizy nierówności kształtowania się płac w sekcjach sektora usług w polskich województwach. Sfera usług jest bowiem najbardziej dynamicznie rozwijającym się współcześnie obszarem gospodarki, a wiele jej dziedzin stanowi wyznacznik modernizacji w kierunku modelu gospodarki opartej na wiedzy. Znaczne międzyregionalne dysproporcje płacowe w poszczególnych branżach mogą wskazywać na zintensyfikowanie zjawisk biegunowości rozwoju i występowanie istotnych barier dla mobilności zaangażowanych zasobów, hamujących procesy dyfuzyjne. Celem badań staje się więc określenie skali międzyregionalnych różnic płacowych między poszczególnymi branżami usługowymi i identyfikacja rodzajów działalności najsilniej generujących te dysproporcje. Ze względu na wyniki analiz dotyczących porównań międzynarodowych w ramach Unii Europejskiej,

⁶ A. Raczyk, *Zróżnicowania wewnątrzregionalne w Polsce a polityka spójności – ujęcie dynamiczne*, [w:] *Jaka polityka spójności po roku 2013?*, red. M. Klamut, E. Szostak, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 95, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2010, s. 53.

⁷ R. Nagaj, *Rola państwa w niwelowaniu nierówności dochodowych*, [w:] *Współczesne problemy ekonomiczne. Polityka państwa a proces globalizacji*, red. G. Wolska, „Studia Ekonomiczne, Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 139, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2013, s. 248, 258.

⁸ K. Heffner, *Regiony międzymetropolitalne a efekty polityki spójności w Polsce*, [w:] *Jaka polityka spójności po roku 2013?*, red. M. Klamut, E. Szostak, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 95, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2010, s. 165, 171–172.

zgodnie z którymi najmniejsze nierówności dotyczą najnowocześniejszych obszarów sektora usług, powszechnie wykorzystujących technologie informacyjno-komunikacyjne⁹ w opracowaniu weryfikuje się analogiczną hipotezę o występowaniu większych nierówności w odniesieniu do usług o tradycyjnym charakterze niż nowoczesnych usług opartych na wiedzy na poziomie międzywojewódzkim w Polsce. Polaryzacja rozwoju w takim wypadku miałaby charakter związany z opóźnieniami strukturalnym skumulowanymi przez lata, w wypadku stwierdzenia odwrotnej zależności zaś byłaby warunkowana biegunowym charakterem współczesnej modernizacji w kierunku gospodarki opartej na wiedzy.

Do realizacji zadania badawczego wykorzystano dane statystyczne udostępniane przez GUS w banku danych lokalnych¹⁰. Dotyczą one poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto w gospodarce narodowej w ujęciu sekcji G–S według klasyfikacji PKD 2007 w 16 województwach w 2011 roku. Dysproporcje płacowe porównywano na podstawie miar, takich jak średnia, mediana, współczynnik zmienności, współczynnik asymetrii i współczynnik Giniego. Szczególną uwagę zwrócono na kształtowanie się nierówności wynagrodzeń w ujęciu ostatniego z wymienionych współczynników. Wydaje się, że dla sprawnego przebiegu procesów modernizacyjnych, które pozwalałyby na jednoczesny wzrost konkurencyjności i zapewnienie spójności, pożądany jest pewien optymalny poziom zróżnicowań. W tym kontekście zbyt wysoka wartość współczynnika Giniego mogłaby wskazywać na zakłócenia w zrównoważonym rozwoju regionalnym i potencjalne napięcia związane z nadmierną mobilnością czynników wytwórczych i odpływami zasobów z regionów uboższych o mniej zaawansowanych specjalizacjach branżowych. Natomiast zbyt niski jego poziom mógłby wynikać z nadaktywności państwa, ograniczającego rynkowe mechanizmy zmian strukturalnych i procesów modernizacyjnych, a w efekcie pogarszającego długookresowe perspektywy rozwoju społeczno-gospodarczego.

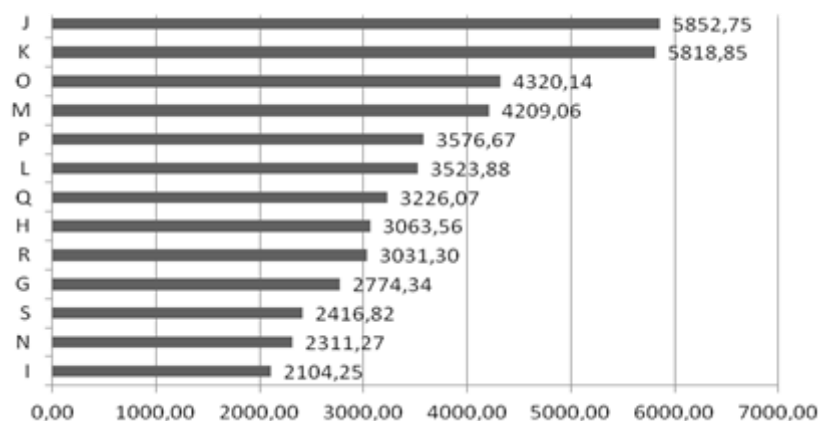
2. ANALIZA ZRÓŻNICOWAŃ PŁACOWYCH W DZIAŁALNOŚCI USŁUGOWEJ

Poszczególne branże usługowe charakteryzują się odmienną specyfiką realizowanej pracy, stwarzającej konieczność posiadania zróżnicowanych umiejętności, poziomu fachowej wiedzy, ukierunkowania predyspozycji osobistych. W efekcie branże te wykazują znaczne dysproporcje w zakresie opłacania zaangażowanych zasobów ludzkich. Wysokość wynagrodzeń warunkowana jest przy tym zarówno czynnikami o charakterze popytowym, określającymi dostępność odpowiednich pracowników, jak i popytowym, wynikającymi z finalnego zapotrzebowania na usługi danej branży i dynamiki jej rozwoju. Ponadto na wysokość płac wpływają także wykorzystywane w danej dziedzinie rozwiązania technologiczne, warunkujące relacje kapitał–praca, charakter stosunku pracy i organizację procesu jej świadczenia. Różnorodność determinant poziomu wynagrodzeń jest przyczyną obserwowanych zróżnicowań wysokości płac w ramach działalności usługowej w Polsce (rys. 1), które można odnosić do przeciętnego poziomu wynagrodzeń w gospodarce narodowej ogółem w 2011 roku na poziomie 3403,51 zł.

⁹ Por. M. Cyrek, *Międzynarodowe nierówności płacowe w branżach usługowych Unii Europejskiej*, tekst zgłoszony do publikacji w Zeszytach Naukowych Wydziału Zarządzania Politechniki Rzeszowskiej „*Modern Management Review*”.

¹⁰ GUS, http://www.stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks, bank danych lokalnych: Wynagrodzenia i świadczenia społeczne/Wynagrodzenia/Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej wg PKD 2007 (dostęp: 23.10.2013).

Rys. 1. Poziom przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto w sekcjach sektora usług w Polsce w 2011 roku (zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, http://www.stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks, bank danych lokalnych: Wynagrodzenia i świadczenia społeczne/Wynagrodzenia/Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej wg PKD 2007 (dostęp: 23.10.2013).

Najwyższe zarobki uzyskiwały osoby zaangażowane w najbardziej nowoczesne formy działalności usługowej, związane z rozwojem gospodarki opartej na wiedzy. Wyraźnie wyższy poziom płac niż w pozostałych branżach odnotowano w sekcji J – Informacja i komunikacja oraz K – Finanse i ubezpieczenia. Atrakcyjny dla pracowników poziom wynagrodzeń odnotowano również w administracji publicznej (sekcja O) oraz usługach profesjonalnych, naukowych i technicznych (sekcja M). Wszystkie te branże bazowały przy tym na pracownikach o wysokim poziomie kapitału ludzkiego, którzy w swoich działaniach zawodowych koncentrowali się na tworzeniu i wykorzystaniu informacji. Podobnie wyższy niż przeciętnie w gospodarce poziom wynagrodzeń odnotowano w obszarze edukacji (sekcja P) oraz obsłudze rynku nieruchomości (sekcja L) – dziedziny te również bezpośrednio bazują na przepływach informacji.

Najniższy poziom wynagrodzeń w sektorze usług odnotowano w ramach działalności z zakresu gastronomii i zakwaterowania (sekcja I), usług administrowania i wspierających (sekcja N) oraz pozostałych usług (sekcja S). W tych branżach przeważają zajęcia niewymagające profesjonalnej wiedzy i umiejętności, często o charakterze rutynowym, a w rezultacie nisko opłacane. Podobnie jak w pozostałych sekcjach usługowych (G – handel, R – kultura, H – transport, Q – ochrona zdrowia) płace w tych dziedzinach były poniżej średniego poziomu w gospodarce.

Poziom wynagrodzeń determinowany jest również miejscem lokalizacji danej działalności, w tym rozmieszczeniem w układzie regionalnym. Dysproporcje międzywojewódzkie poziomu płac wynikają przy tym zarówno ze stopnia ogólnego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, który warunkuje zgłaszane zapotrzebowanie i bazuje na dostępności czynników wytwórczych, jak i ze specyfiki branżowej, określającej możliwości mobilności zaangażowanych zasobów i stopnia lokalności realizacji świadczeń usługowych. Większa

mobilność zarówno tzw. elementów *inputs*, jak i *outputs* w procesie realizacji świadczeń usługowych, wynikająca między innymi z wykorzystania nowoczesnych technologii ICT umożliwiających pokonanie barier odległości przestrzennej i zwiększających magazynowalność usług, powinna się przyczyniać do wyrównywania międzyregionalnych dysproporcji płacowych. Kształtowanie się rzeczywistych statystyk opisujących zróżnicowanie wynagrodzeń w branżach sektora usług pomiędzy polskimi województwami zobrazowano w tabeli 1 oraz na rysunkach 2 i 3.

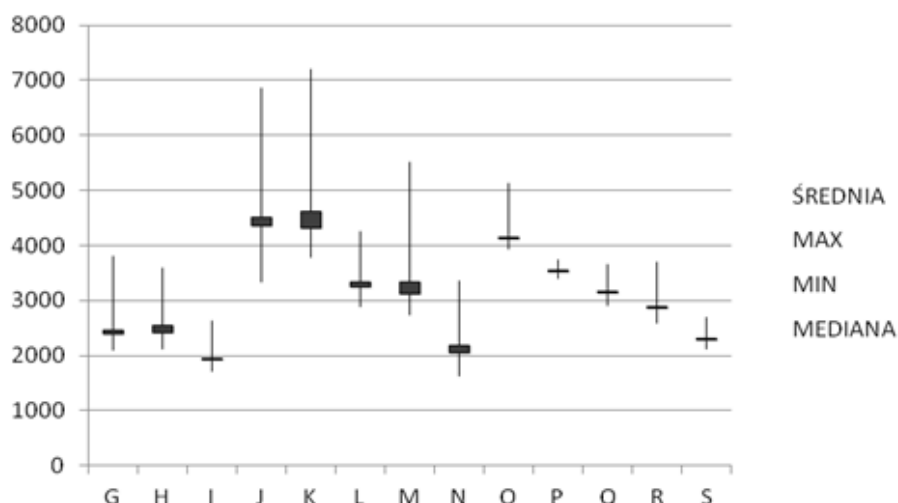
Tabela 1. Statystyki przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto w sekcjach sektora usług w polskich województwach w 2011 roku

	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S
Średnia (zł)	2465,96	2547,32	1942,32	4518,31	4620,33	3329,39	3327,00	2176,00	4150,69	3554,02	3167,61	2896,86	2305,33
Odczylenie standardowe (zł)	394,62	422,53	218,90	878,78	812,80	305,82	680,58	399,73	281,63	94,97	180,03	251,42	151,50
Współczynnik zmienności (%)	16,00	16,59	11,27	19,45	17,59	9,19	20,46	18,37	6,79	2,67	5,68	8,68	6,57
Maksimum (zł)	3797,27	3586,73	2626,26	6867,55	7203,91	4246,18	5509,51	3358,89	5132,56	3738,65	3653,57	3701,62	2700,04
Minimum (zł)	2105,82	2119,38	1704,38	3339,92	3793,16	2894,40	2744,23	1638,43	3937,32	3410,36	2913,70	2581,85	2120,08
Rozstęp (zł)	1691,45	1467,35	921,88	3527,63	3410,75	1351,78	2765,28	1720,46	1195,24	328,29	739,87	1119,77	579,96
Mediana (zł)	2407,62	2417,69	1917,97	4354,42	4309,32	3260,95	3130,22	2064,26	4134,38	3545,88	3160,09	2874,01	2291,89
Współczynnik asymetrii	2,77	1,58	2,12	1,17	2,32	1,87	2,36	1,93	3,10	0,47	1,11	2,24	1,11
Współczynnik Giniego	0,0688	0,0813	0,0530	0,1012	0,0806	0,0438	0,0937	0,0864	0,0272	0,0146	0,0294	0,0399	0,0341

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, http://www.stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks, bank danych lokalnych: Wynagrodzenia i świadczenia społeczne/Wynagrodzenia/Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej wg PKD 2007 (dostęp: 23.10.2013).

Jak już wskazano, odnosząc się do poziomu wynagrodzeń w Polsce zarówno ogółem, jak i biorąc pod uwagę średnią i medianę dla 16 województw, można zauważyć, że najwyższe zarobki cechują sekcje K i J. Najniższe płace uzyskiwały natomiast osoby pracujące w sekcji I oraz N. Dla wszystkich sekcji zaobserwowano niższą wartość mediany płac niż wartości średniej, a także prawostronną asymetrię rozkładu wynagrodzeń. Można więc stwierdzić, że we wszystkich branżach usługowych w większości województw wynagrodzenia pozostają niższe niż przeciętne. Relacje te niewątpliwie są warunkowane sytuacją w województwie mazowieckim, w którym odnotowuje się najwyższy i znacznie powyżej wartości ogółem poziom wynagrodzeń w niemal wszystkich sekcjach usługowych. Wyjątkiem jest sekcja N, w której najwyższe wynagrodzenia zarejestrowano w województwie lubelskim. Może to jednak być warunkowane efektami polaryzacyjnymi związanymi z bliskością regionu centralnego i zatrudnianiem pracowników z pobliskiej Lubelszczyzny do świadczenia usług w sąsiednim Mazowszu. Minimalne płace dotyczą natomiast regionów najbiedniejszych i w zależności od branży cechują województwa: warmińsko-mazurskie (handel), świętokrzyskie (transport, informacja i komunikacja, administracja publiczna, pozostałe usługi), podkarpackie (zakwaterowanie i gastronomia, obsługa nieruchomości, usługi administrowania, ochrona zdrowia, kultura), a także lubuskie (finanse, edukacja) i opolskie (usługi profesjonalne).

Rys. 2. Podstawowe statystyki przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto w sekcjach sektora usług w polskich województwach w 2011 roku (zł)

Wąsy wykresu przedstawiają zakres przyjmowanych wartości (od minimum do maksimum);

Pole prostokąta ograniczone jest wartościami średniej oraz mediany i jest zaciemnione w przypadku wyższej wartości przyjmowanej przez średnią

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, http://www.stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks, bank danych lokalnych: Wynagrodzenia i świadczenia społeczne/Wynagrodzenia/Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej wg PKD 2007 (dostęp: 23.10.2013).

Największe bezwzględne różnice w wartości wynagrodzeń między województwami odnotowano w ramach działalności z zakresu informacji i komunikacji, gdzie rozstęp wyniósł ponad 3,5 tys. zł. Maksymalne wynagrodzenia zaobserwowano w województwie mazowieckim, minimalne zaś w świętokrzyskim. Duże różnice bezwzględne odnotowano także w działalności finansowo-ubezpieczeniowej, z maksimum płac na Mazowszu i minimum w województwie lubuskim. Jednocześnie to właśnie poziom wynagrodzeń w województwie mazowieckim w ramach sekcji K okazał się najwyższy ze wszystkich porównywanych płac w układzie regionalno-branżowym. Można zauważyć więc, że najwyższe wartościowe różnice płacowe dotyczą sekcji o ogólnie wysokim poziomie wynagrodzeń.

Biorąc pod uwagę względne zróżnicowanie płac między województwami określone współczynnikiem zmienności, okazuje się, że największe dysproporcje dotyczą sekcji M (zmienność 20,5%), a następnie sekcji J (19,5%). W obu tych branżach uzyskiwane są relatywnie wysokie wynagrodzenia, przy czym działalność o charakterze profesjonalnym, naukowym i technicznym wydaje się zdecydowanie bardziej powiązana z lokalnymi zasobami kapitału ludzkiego i mniej podatna na przestrzenne rozdzielanie usługodawcy i usługobiorcy. Działalność informacyjno-komunikacyjna w większym stopniu bazuje na realizacji świadczeń na odległość. Względne zróżnicowanie wynagrodzeń jest jednak również wysokie w niski opłacanej działalności z zakresu usług administrowania i wspierających, które zazwyczaj

oferują usługi lokalnie. W ramach tej branży do świadczenia usług sprzątania czy ochrony mienia i osób często pozyskiwane są osoby o niskim poziomie kwalifikacji, a dysproporcje wynagrodzeń między województwami wynikają przede wszystkim ze skali zapotrzebowania odmiennej w poszczególnych regionach o zróżnicowanym poziomie rozwoju.

Najniższe wartościowe zróżnicowanie płac cechowało działalność edukacyjną (sekcja P) i wyniosło jedynie 328 zł, z maksimum w województwie mazowieckim i minimum w województwie lubuskim. Niewysoki rozstęp płac odnotowano również w sekcji S (pozostałe usługi) oraz Q (ochrona zdrowia). Również współczynnik zmienności był najniższy kolejno w sekcjach P, Q, S, a także O i R. Najmniejsze dysproporcje wynagrodzeń dotyczą więc głównie działalności o charakterze nierynkowym, świadczonych w znacznej mierze w sposób publiczny. Oddziaływanie państwa wyraźnie zmniejsza międzywojewódzkie dysproporcje wynagrodzeń.

Międzywojewódzkie nierówności płacowe w poszczególnych sekcjach sektora usług mogą być również mierzone współczynnikiem Giniego, który osiąga wartości w przedziale $< 0,1 >$, zwiększając się wraz ze wzrostem nierównomierności. Taki sposób oceny dysproporcji rozkładu wynagrodzeń pozwala uwzględnić większy zasób informacji niż porównanie rozstępu czy współczynnika zmienności, gdyż w ramach procedury obliczeniowej zarobki porównywane są między wszystkimi parami województw i odnoszone do liczebności regionów, a także uzyskiwanej w nich wartości średniej¹¹. Współczynnik ten jest jedną z podstawowych miar wykorzystywanych w analizach problematyki nierówności i spełnia kryteria formalne stawiane przed tego typu miarami¹².

Biorąc pod uwagę nierówności płacowe w branżach usługowych między województwami, należy odnotować ich relatywnie niewysoki poziom względem możliwej skali wartości. Jednocześnie poszczególne sekcje w zróżnicowanym stopniu generują te dysproporcje w porównaniu z dysparytetami płacowymi we wszystkich rodzajach działalności gospodarczej ogółem, dla których wartość współczynnika Giniego wyniosła 0,0497.

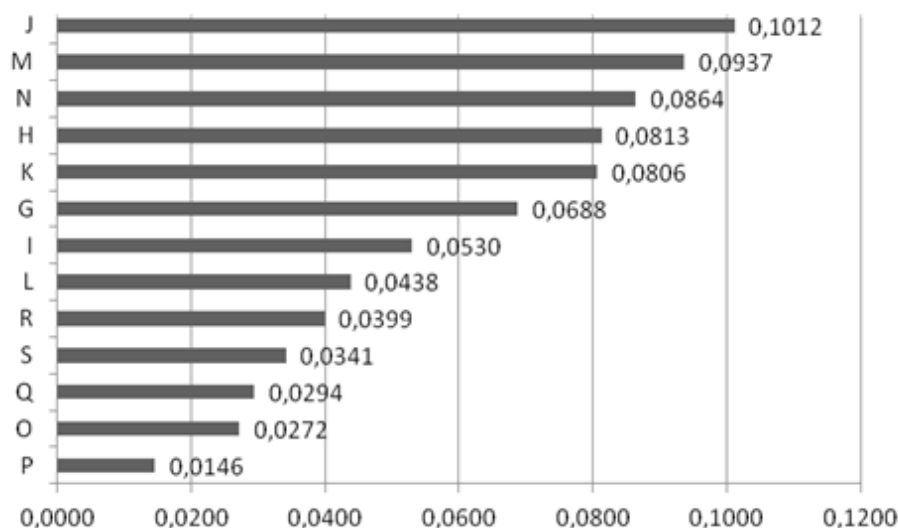
Najwyższy poziom wskaźnika nierówności odnotowano w odniesieniu do działalności prowadzonej w sekcji J – Informacja i komunikacja, co potwierdza wcześniejsze spostrzeżenia dotyczące rozstępu wynagrodzeń i ich względnej zmienności. Ta nowoczesna branża okazuje się jednocześnie najbardziej zróżnicowana międzyregionalnie. Znaczne nierówności zaobserwowano również w nowoczesnej wiedzochłonnej sekcji M (usługi profesjonalne, naukowe i techniczne), co także pozostaje w zgodzie z wcześniejszymi ustaleniami. Takie wyniki wskazują, że w Polsce mamy do czynienia raczej z biegunowością procesów rozwoju nowoczesnych branż usługowych odpowiadających uwarunkowaniom gospodarki opartej na wiedzy, co warunkuje międzywojewódzkie zróżnicowania płacowe.

¹¹ W opracowaniu obliczenia wartości współczynnika Giniego dokonano na podstawie wzoru: $I_{Gini}(x) = \frac{1}{2N^2 W_A(x)} \sum_{n=1}^N \sum_{m=1}^N |x_n - x_m|$, gdzie: x_n – wartość zmiennej dla obiektu n , $n = 1, \dots, N$, $W_A(x)$ – średnia wartość x dla N obiektów. Por. J. Foster, S. Seth, M. Lokshin, Z. Sajaia, A. *Unified Approach to Measuring Poverty and Inequality. Theory and Practice*, The World Bank, Washington, D.C. 2013, s. 94.

¹² Do klasycznych kryteriów ewaluacji miar nierówności należą: warunek transferu dobra, warunek niezależności od skali pomiaru, warunek niezależności od wielkości populacji i warunek dekompozycji. Współczynnik Giniego spełnia trzy pierwsze kryteria, a także słabą wersję warunku dekompozycji. Por. P. Jabkowski, *Miary nierówności społecznych – podstawy metodologiczne* [w:] *Spór o społeczne znaczenie społecznych nierówności*, red. K. Podemski, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Seria Socjologia nr 65, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2009, s. 26–41.

Rys. 3. Współczynnik Giniego w odniesieniu do przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto w sekcjach sektora usług w polskich województwach w 2011 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, http://www.stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks, bank danych lokalnych: Wynagrodzenia i świadczenia społeczne/Wynagrodzenia/Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej wg PKD 2007 (dostęp: 23.10.2013).

Wysokie nierówności płacowe dotyczą jednak również sekcji N (usługi administrowania i wspierające) oraz H (transport), które mają bardziej tradycyjny charakter. Zróżnicowania między województwami mogą w tym wypadku wynikać z historycznie kumulowanych nierównomierności w rozwoju regionalnym i trudnych do przełamania barier strukturalnych, związanych z niską mobilnością zasobów i dotychczasowym rozwojem infrastruktury.

W grupie branży o stosunkowo wysokich nierównościach płacowych znajduje się również działalność sekcji K (finanse i ubezpieczenia). Jako branża wysoko wiedzochłonna odpowiada ona charakterystyce sekcji J oraz M. Nierówności płacowe wynikają więc z koncentracji procesów rozwojowych w polskich realiach gospodarczych.

Powyżej wartości współczynnika Giniego w zakresie nierówności płac między województwami dla wszystkich sekcji PKD 2007 ogółem znajdują się ponadto wartości uzyskane dla sekcji G (handel) oraz I (zakwaterowanie i gastronomia). Ponownie więc duże dysproporcje płacowe odnotowano w działalności o charakterze tradycyjnym, bazującym na pracy prostej, niewymagającej kapitału ludzkiego o wysokim poziomie.

Najmniejsze nierówności płacowe mierzone współczynnikiem Giniego dotyczą działalności edukacyjnej (sekcja P), administracji publicznej (sekcja O), ochrony zdrowia (sekcja Q). Jak już wskazywano, są to usługi dostarczane w znacznym stopniu w ramach funkcjonowania sfery publicznej. Minimalizacja zróżnicowań wynika tutaj głównie z realizacji zadań państwa dobrobytu i centralnie ustalanych relacji wynagrodzeniowych.

3. ZAKOŃCZENIE

Przeprowadzone analizy wskazują na negatywną weryfikację wstępnej hipotezy badawczej o generowaniu międzywojewódzkich dysproporcji płacowych przede wszystkim w ramach działalności tradycyjnej i wyłącznie kumulacyjnym charakterze zapóźnień strukturalnych. Uzyskane wyniki pozwalają stwierdzić, że nierówności międzyregionalne w Polsce wynikają przede wszystkim ze zróżnicowań płac w najbardziej nowoczesnych branżach, takich jak sekcje J – Informacja i komunikacja, K – Finanse i ubezpieczenia, M – Usługi profesjonalne, naukowe i techniczne. Świadczy to o koncentracji i biegunowości procesów rozwoju gospodarki opartej na wiedzy w ujęciu międzywojewódzkim. Jednocześnie istnieją wciąż istotne problemy pokonania kumulacyjnych opóźnień strukturalnych, które odzwierciedlone są silnym zróżnicowaniem wynagrodzeń w ramach branży tradycyjnych, takich jak N (usługi administrowania i wspierające) oraz H (transport). Problemy dysproporcji strukturalnych mają więc charakter wzajemnie się wzmacniający, związany z nakładaniem polaryzacji wynikającej z procesów nowoczesnej modernizacji i utrwalonych zapóźnień. Wyrównujący dysproporcje regionalne charakter mają jedynie poziomy wynagrodzeń w ramach usług dostarczanych publicznie w znacznym stopniu regulowane administracyjnie, takie jak działalność edukacyjna (sekcja P), administracja publiczna (sekcja O), ochrona zdrowia (sekcja Q). Świadczy to o aktywności państwa ukierunkowanej na łagodzenie zróżnicowań płacowych ograniczonej jedynie do bezpośredniego dostarczania usług publicznych.

Zaznaczyć należy również ogólną zależność przewagi liczebności województw o płacach niższych niż średnie, co również wskazuje na procesy koncentracyjne w układach przestrzennych. Zaznacza się dominacja województwa mazowieckiego, w którym wypłacane są maksymalne poziomy wynagrodzeń. Minimalne płace odnotowuje się w regionach o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, takich jak województwo podkarpackie czy świętokrzyskie. Zależności te dotyczą porównań w przekroju wszystkich branży usługowych.

LITERATURA

- [1] Cyrek M., *Międzynarodowe nierówności płacowe w branżach usługowych Unii Europejskiej*, tekst zgłoszony do publikacji w Zeszytach Naukowych Wydziału Zarządzania Politechniki Rzeszowskiej, *Modern Management Review*.
- [2] Dorożyński T., *Regionalne nierówności gospodarcze a polityka spójności Unii Europejskiej*, [w:] *Miejsce Polski w gospodarce światowej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 756, „Finanse, rynki finansowe, ubezpieczenia” 57, Szczecin 2013.
- [3] Foster J., Seth S., Lokshin M., Sajaia Z., *A Unified Approach to Measuring Poverty and Inequality. Theory and Practice*, The World Bank, Washington, D.C. 2013.
- [4] GUS, http://www.stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks, bank danych lokalnych: Wynagrodzenia i świadczenia społeczne/Wynagrodzenia/Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej wg PKD 2007 (dostęp: 23.10.2013).
- [5] Heffner K., *Regiony międzymetropolitalne a efekty polityki spójności w Polsce*, [w:] *Jaka polityka spójności po roku 2013?*, red. M. Klamut, E. Szostak, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 95, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2010.

- [6] Jabkowski P., *Miary nierówności społecznych – podstawy metodologiczne*, [w:] *Spór o społeczne znaczenie społecznych nierówności*, red. K. Podemski, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Seria Socjologia nr 65, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2009.
- [7] Krzyminiewska G., *Nierówności a rozwój społeczny świata*, [w:] *Współczesne problemy ekonomiczne. Polityka państwa a proces globalizacji*, red. G. Wolska, „Studia Ekonomiczne, Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 139, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2013.
- [8] Nagaj R., *Rola państwa w niwelowaniu nierówności dochodowych*, [w:] *Współczesne problemy ekonomiczne. Polityka państwa a proces globalizacji*, red. G. Wolska, „Studia Ekonomiczne, Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 139, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2013.
- [9] Raczyk A., *Zróżnicowania wewnątrzregionalne w Polsce a polityka spójności – ujęcie dynamiczne*, [w:] *Jaka polityka spójności po roku 2013?*, red. M. Klamut, E. Szostak, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 95, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2010.

INTERREGIONAL EARNING INEQUALITIES IN SERVICE ACTIVITIES

Some results of research concerning disproportions in earnings in different branches of service sector between Polish voivodeships are presented in the study. The aim of the analyses is to specify scale of the earning disparities and to indicate the branches which to the biggest extend create the inequalities. There is verified a thesis stating that stronger inequalities concern services of traditional character than modern services based on knowledge. Thus regional disparities should be a result of difficulties in prevailing cumulative structural barriers but not of a lack in knowledge-intensive factors of development.

To realize the task there are used statistical data extracted from GUS (Central Statistical Office) database, which characterize situation in sections of a service sector (G-S PKD 2007). To verify the earning disparities there are used measures such as a mean, a median, indicator of variability, indicator of asymmetry and a Gini coefficient. They are used to describe average monthly gross remunerations.

The results of the research allow to conclude about polarized character of development processes connected with appearance of a knowledge based economy. The highest earning inequalities between voivodeships are present in modern service branches. However, some essential differences are also observed within traditional services and thus they prove existence of cumulative structural problems. Public services are the only ones that smooth interregional earning disparities. Polarization processes are also found in a spatial dimension, with the highest remunerations in service branches observed in mazowieckie voivodeship and the lowest ones in the poorest regions.

Keywords: service branches, knowledge-intensive services, earnings inequalities, regional disparities

DOI:10.7862/rz.2013.hss.41

Tekst złożono w redakcji: listopad 2013.
Przyjęto do druku: marzec.